Litteraturöversikt

TITEL:
DDR bortom muren: Östtyskland 1949–90
FÖRFATTARE:
Katja Hoyer
FÖRLAG:
Lind & Co, Scandbook, Litauen 2023; Allen Lane, Penguin, samma år.

Vid muren dog under upprörande förhållanden offer för landsmännens kulor några av dem som ville leva i den frihet som de såg hägra i väst. De finns med i tysk-brittiska historikern Katja Hoyers myllrande skildring av det som också fanns där – fyrtio år av samhällsbygge, lika långt som första världskriget, Weimarrepubliken och Nazityskland tillsammans, återbeskrivet för oss i hennes porträttgalleri av dem som levde kvar där, hoppades på bättre tider och ofta tyckte sig uppleva och skapa dem, låt vara medvetna att väst hade det bättre.

De som angav ramarna för detta DDR, män som Walter Ulbricht och den tjugor år yngre Erich Honecker, kom som Stalins anhängare tillbaka till de tyska spillrorna, där kvinnor våldtogs av hans härskaror, med ett dubbelt tungt bagage av marxistiska dogmer och skräcken av egna minnen av då hans paranoia mördade många av dem. Efteråt kan det tyckas märkligt att de fick igång en polisiär samhällsapparat sedan segrarna fört bort allt av värde. Det blev fyrtiotalet ut ur armodet, femtiotalets revolt mot alltför hårda krav på dem, sextiotalet när DDR reste sig, sjuttiotalet med östblockets högsta levnadsstandard och Trabantbilar, fram till åttiotalets kris när Moskva slutade att hålla dem under armarna med olja och gas och allt föll.

Idag röstar den delen av landet odemokratiskt, saknar kvinnojobb och daghem, vill nog ändå inte tillbaka.

TITEL:
Fredspolitiska perspektiv: Ett underlag för studier och debatt från Kristna Fredsrörelsen
FÖRFATTARE:
Lars Ingelstam
FÖRLAG:
Kristna Fredsrörelsen

Hur vi ska bete oss som Nato-medlemmar är ett avgörande som inte låter oss vänta. För några är det frågan om att smälta att vi snabbt gjort en oreparabel helomvändning. Andra har snabbt sett en fördel av att vi dras in i för oss nya rådslag och ges chansen att göra oss hörda.

Till dem hör Lars Ingelstam som i en ny liten studiehandledning återkom till vad han 2018 i sin bok *Svensk säkerhet för fred* skrev om vad vi bör göra för en bättre värld. Den gången en insatt och klok analytiker med en matematikprofessors argument. Nu finner man mer av förkunnare, ja nästan profet, över hur vi kan och bör utnyttja det nya tillfälle som inte existerade så länge vi stod utanför som alliansfria. Energiskt ska vi driva våra intressen och säkerhetspolitiska värderingar. Hemma ska folkförankringen inte hanteras enbart av försvarsdepartement och utgå från militärtjänst.

Väl inne i Nato ska vi följa fredsvänners katalog, argumentera för undertecknande och ratificering av förbudet mot kärnvapen och att Nato till en början ansluter sig till icke-först användning av dem. Och så snarast bort med vapenexport. Det är en rejäl utmaning för en nykomling. Tonen har hårdnat, när Ingelstam gett sin röst, pekar ut ett alternativ till oss och direkt vänder sig till Krisna Fredsrörelsen m fl. De har fått sin marschorder.

TITEL:
Ord och handling. Ett liv i diplomatins tjänst
FÖRFATTARE:
Jan Eliasson
FÖRLAG:
Albert Bonniers förlag:, Scandbook, EU, 2023

Jan Eliasson hade inte tänkt skriva en självbiografi. Men i FN hade han visat kraft, varit undergeneralsekreterare, ordförande i generalförsamlingen (högst rankad i FN-systemet), särskilt sändebud i Darfur och vice generalsekreterare. Som UD-tjänsteman hade han gått från politiska avdelningen till Sverker Åströms kansli, vidare som chef för informationsbyrån, politiska enheten för Afrika-Asien, med Olof Palme som medlare i kriget Iran-Irak, chef för politiska avdelningen, medlare i Nagorno-Karabach, kabinettssekreterare, ambassadör i Washington och utrikesminister. Alla dessa uppgifter och krisuppdrag – de måste ju berättas.

Denna oerhörda förmåga att ta på sig ständigt nya uppdrag förenade han med en närhet till socialdemokratin som kanske kunde ha skapat problem i UD-miljön men inte gjorde det. Sinnelaget har alltid varit ljust, det måste ha varit en tillgång för den som alltid kunde ställa upp. Han drev sådana frågor som man förknippar med mänsklig godhet: demokratiska lösningar, mänskliga rättigheter, folkrätt, med växande insikter om cybersäkerhet, upplyst syn på migration och flyktingströmmar och fredliga lösningar istället för militära.

Idag är detta i fara, det som Jan Eliasson, med sin uppväxt nära Fattig-Sverige, kämpat för. Ukrainakriget fick honom att överge gamla värderingar för Nato. Men kampen går vidare.

TITEL:
Cavalry: A Global History
FÖRFATTARE:
Jeremy Black
FÖRLAG:
Pen & Sword Military, Great Britain 2023

En bok om kavalleriets historia låter anakronistisk. Sedan första världskrigets borttynande har det beridna vapenslagets speciella förmåga – spaning och överblick – övertagits av stridsvagnar, pansarfordon, mekaniserat infanteri, helikoptrar, drönare och satelliter. Den brittiske författaren är heller ingen nostalgiker. Med åttio böcker har Jeremy Black kallats för den mest slösande aktive bland krigshistoriker. Här sprids ljus över hela vetenskapsområdet.

Visst, som kanske aldrig förr redovisas all världens slagfält från antiken till våra dagar för kalenderbitaren. Men syftet är framför allt att visa kavalleriet i det totala militära sammanhanget, dess förmåga, styrka och svagheter, rollen i taktiskt, operativt, logistiskt och dess sociala dimension för en jordägande elit. Från bronsålderns stridsvagnar och konstruktionen av hjulet för 3 000 år sedan dominerade hästens betydelse, framför allt som dragare av underhållet och som enda rörliga stridsfältsresurs. Domesticerad ungefär samtidigt som svin och hundar är

hästen fyra gånger starkare än människan, springer åtta km/tim mot människans trefem, men som vegetarian beroende av gräs och vatten och lätt terräng.

Det var sådant som tillsammans med uppfinningar som stigbyglar och tyglar skapade ett övertag för steppens beridnas bågskyttar, läromästarna. Fylligare än här kan det inte skildras.

TITEL:
The Good Die Young: The Verdict on Henry Kissinger
REDAKTÖRER:
René Rojas, Bhaskar Sunkara och Jonah Walters
FÖRLAG:
Verso, London-New York, 2024

Denna till omfånget lilla bok skrevs av en grupp intellektuella i väntan på hundraårige Henry Kissinger rimligtvis snart instundande avfärd från jordelivet. När den skedde, den 29 november 2023, stod de redo, sidorna paginerade, det var bara för förläggaren att trycka på knappen. Frågan är hur man ska försöka sammanfatta rollen av Kissinger från den stund 1969 han lämnade en respekterad värld som Harvardprofessor för att träda in i en nixonsk Vita huset-värld präglad av innehavarens säregna blandning av underifrån kommande mörk isolering, ohederlighet och statsmannakonst. En avvägning vore inte lätt, ens efterfrågad.

Nykomlingen som dittills forskat om stormaktspolitik skulle i praktiken praktisera den som säkerhetsrådgivare/utrikesminister. Plötsligt hade han med självklar bravur den makt han skulle outtröttligt bruka i skytteltrafik mellan araber och israeler, i Vietnamförhandlingar och med Nixon i öppningen mot Kina. I alla läger, politik som societet, fann han beundrare, kunde stimulera en Olof Palme, och när han lämnat in blev han i nära femtio års tid efterfrågad industrikapitalistisk rådgivare. Något finns där som man inte helt kan/bör spotta på.

Men inledarna går ut hårt om Kissinger som ”slaktare” med grönt ljus åt folkmord, utövare av mördande USA-makt. De vill ”dansa på hans grav”. Andra följer. Det uttömmer inte ämnet.

TITLAR:
Statsvälvningen: Förbättringen av regeringsskicket 19 augusti 1772 (2021), Frihet är det bästa ting: Fälttågen mot ryssar, danskar och norrmän 1788–1790 (2022), Ach du alter Schwede! Sverige-Finlands franska krig mot preussarna 1757–1762 (2023)
FÖRFATTARE:
Göran Mellblom
FÖRLAG:
Books on Demand, Norderstedt, Tyskland

Författaren är kapten vid livgardet som måste ha imponerat på sina kamrater med sitt intresse för svensk 1700-talshistoria och iver att föreviga den i en serie av böcker. Han nämner särskilt att han har blivit hjälpt med uppgifter om hästar och hästhållning. Kanske också med annat, men han visar upp en närmaste förödande detaljkunskap om hur man även i denna rokokotid kunde orka med att mobilisera en krigsmakt för väpnad insats över havet (eller tämligen misslyckats med det), hur man stred inom infanteriet, kavalleriet, artilleriet inom ”stora flottan” mot en stormakt och med arméns flotta i skärgårdsdrabbningar. När det sedan gäller själva striden, skulle berättelserna ha vunnit på färre versaler och utropstecken.

Perspektivet är en militärs, vilket påpekas. Gustaf III:s statskupp i augusti 1772 ses som en räddning ur förfall under frihetstidens po-

litiker. Lika uppskattat är kriget mot Katarina den stora 1788–1790, fast det nog inleddes med ett svenskt överfall på ryssarna, ett låtsat försvarskrig för att slippa be ständerna om lov att sätta igång. Värt beundran trots ödesåret 1788 med Anjala-revolten och flottans oavgjorda kamp vid Hogland som uteslöt ett kuppanfall mot St. Petersburg. Inte gick det bättre året därpå vid Öland för stackars Karl av Södermanland, kungens sjögående yngre lillebror. Men Svensksund vann de.

TITEL:
France on Trial: The Case of Marshal Pétain
FÖRFATTARE:
Julian Jackson
FÖRLAG:
Allen Lane, Great Britain 2023

I augusti 1945 dömd som landsförrädare efter sina fyra år som Vichy-Frankrikes ledare. Men i april året innan, medan andra världskriget rasade och före landstigningen i Normandie, hade Philippe Pétain gjort ett bejublat besök i Paris – som landets ende levande marskalk faktiskt mer hyllad än Charles de Gaulle fyra månader senare i den då just befriade huvudstaden. Det ger ett speciellt perspektiv på hans landsmäns hållning, inträngande skildrad i denna framställning kring rättegången. Den sätter Frankrike under debatt, inte endast den anklagade.

Utgången var aldrig ifrågasatt. Juryn av representanter för befrielserörelsen och nyinsatta parlamentsledamöter hyste ingen misskund med den gamle. Girigt hade han tagit emot makten under Frankrikes militära nederlag, använt den till att sluta vapenstillestånd med segerrika tyskar, vägrat att fortsätta kampen från besittningar på andra sidan av Medelhavet, skakat hand med Hitler, regerat reaktionärt med sina tjänstemän och – kanske värst av allt – suttit kvar med sin avskalat brutaliserade tysksinnade regim istället för att fly till väst när tyskarna efter de västallierades landstigning i Afrika hösten 1942 ockuperat hela landet.

Det som sticker i ögonen är hur länge det dröjde innan judeförföljelserna togs till debatt och hur många fransmän såg/ser Pétain som ett offer. I sanning ett kluvet land – Dreyfus 2.0.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.